

Hinc conferri seu computari non debent: 1) quae filius in recreationes non excessivas expendit;

2) quae erogata sunt ratione studiorum, assequendi honoris etc., nisi ratione conditionis parentum impensae sint magnae: quare si in humili conditione parentes positi sunt, atque fortasse reliquis filiis vix id relinquere possunt, quod impenderunt in studia unius, sane has expensas computari pro haereditate ejusve parte, aequissimum est;

3) quae erogata sunt ad redimendum filium a militia in bonum familiae: secus, si in proprium tantum commodum redemptus sit pecunia pro parentum conditione notabili. Cf. S. Alph. n. 955—959, Gury-Baller. I n. 807—809. — In Americae Sept. Statibus Foederatis *semper praesumitur*, has expensas ad collationem non esse adducendas, nisi clare constet de contrario: Konings n. 901.

1170 IV. In exsequendis legatis tum circa ipsam rem, tum circa conditionem et causam dubium occurrere potest.

Si res indeterminata legatario adscribitur, quando naturalis est, ut bos, equus, res illius speciei *mediocris* dari debet; si est artificialis, electio pendet ab haerede, ita ut legatarius etiam minimam contentus esse debeat. S. Alph. ex Bus. n. 938.

Si conditionate aliquod legatum statuitur, sufficere debet aequivalens impletio, si aut lex id admittit, aut voluntas testatoris secus inhonesta fieret. Quapropter quando *certae* personae aliquod legatum statuitur, impletio conditionis per actionem meliorem, imo per quamlibet impletionem aequivalentem admitti plane debet; si autem *certae causae* et per eam indeterminatis personis aliquid legatur, propria causae forma servanda est, nisi finis proprie intentus in aequivalenti causa etiam habeatur.

Ergo legatum Berthae datum, „*si nubat*“, etiam ei dandum est, si monialis fit; legatum Petro destinatum studiorum causa sub conditione „*nisi sacerdos vel religiosus fiat*“, etsi *naturaliter invalidum*, ex communi lege, ubi turpes conditiones pro non-adjectis habentur, nihilominus Petro debetur. Legatum puellis *pauperibus* „*ut nubant*“ relictum, dari *nequit* ex sententia multorum iis, quae volunt moniales fieri; siquidem causa pia sit, succurrere puellis periclitantibus, quae nupturae sunt; verum aliis videtur fieri posse etiam electio earum, quae, ut periculum effugiant, Christo sponso se tradere volunt: quam electionem testatoris voluntati conformem esse, saepe merito judicari debet (v. Gury-Ball. I n. 830 not., Giribaldi l. c. n. 145 sqq. cum aliis); posse dari puellis jam sine dote nuptis, merito negatur (S. Alph. n. 930), nisi *determinatae* puellae legatum relictum sit.

Legatum relictum orphanis posse etiam dari iis, qui a parentibus non aluntur, satis certum est, si vere orphani non adsunt; imo etsi adsunt, S. Alph. videtur „non omnino improbabile“, etiam illos eligi posse. Ib. n. 930, Giribaldi ib. n. 150 etc.

Legatum relictum „*pauperibus*“ dari potest quibuslibet, qui secundum statum suum vivere nequeunt (etiam nobilibus), nisi de contraria intentione testatoris constet: quia necesse non est, ut eligantur pauperiores.

Legatum destinatum puellae „*si maneat virgo*“, dandum est, saltem *ex positiva* lege, etiamsi nubat. S. Alph. ib.

Legata pia certae causae destinata commutari ex justa ratione possunt a S. Pontifice; ab Episcopo tantum, si commutatio potius est voluntatis de-

functi justa interpretatio, ut si quis legat certae ecclesiae summam pecuniae pro calice, ecclesia vero pauper non indigeat calice, sed paramentis. V. S. Alph. 939.

Appendix principaliorum peccatorum contra *septimum* decalogi¹¹⁷¹ praeceptum:

Specifica distinctio generalis absolvitur his:

1. Furtum committere.
2. Rapinam facere.
3. Sacrilegum furtum vel rapinam patrare.

Modos diversos speciales facilius occurrentes habes fere hos:

1. Aliena bona sive jura usurpare.
2. Damnum alteri inferre.
3. A consecutione boni aliquem injuste impedire.
4. Fraude uti in pondere et mensura, in rebus adulterandis, in occultandis rerum vitiis.
5. Pretium summum in venditione excedere, in emptione infra infimum pretium deprimere.
6. Fraudibus aliisve injustis mediis pretium *augere*, vel fraude emptorem ad majus pretium, etsi ex se solo nondum injustum, inducere.
7. Mercedem justam operariis denegare, eamque injuste deprimere.
8. Fraudulentis clausulis in contractu alterum circumvenire; contractui non stare; fraudulenter rescissionem postulare.
9. Instrumenta publica, testamenta corrumpere, falsa conficere; legales defectus fraudulenta fictione supplere.
10. Debita non solvere, eorumve solutionem diutius differre.
11. Mala fide praescriptionem perficere velle, eamque in judicio praetendere.
12. Fraudulenter cessionem bonorum facere.
13. Res furtivas vel suspectas emere; fures receptare atque protegere.
14. Mandato, consilio, aliisve modis ad aliena damna cooperari.
15. Res sibi creditas non custodire, easque in damnum vel periculum inducere.

Tractatus V.

De officiis circa bonum famae et honoris.

De qua re praecipue consuli possunt: S. Thom. II. II. q. 73, Lugo *de just. et jure* disp. 14, S. Alph. l. 3 (al. 4) n. 962—1003, Tamb. *in decal.* lib. 9 cap. 3, Reuter p. 3 n. 395—432, Mazzotta Tract. 4 disp. 2 q. 2, Elbel p. IV. n. 343—413.

Caput I.

De fama et honore proprio.

1172 Discussis regulis juris et justitiae circa reliqua bona humana, restat, ut consideremus jura, quibus homo in famam et honorem potitur, et officia inde oriunda. Quae reducuntur ad octavum decalogi praeceptum:

„Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.“ Ex. 20, 16.

Hominem habere verum dominium suae famae, jam alibi (hoc volumine n. 759) dictum est. Quamquam igitur, si sola fama propria ut talis consideratur, haec justitiae legibus non subjacet, utpote quae sit „ad alterum“, tamen honestatis legibus prorsus regitur; nam etiam de suis arbitrato irrationabili disponere homini non licet.

I. Fama est bona aestimatio, qua homo apud alios fruitur: honor hujus aestimationis secundum virtutem, dignitatem, meritum significatio seu manifestatio.

II. Fama bona est igitur fundamentum honoris, ita ut, si praecise spectetur, fama majus bonum sit, quam honor; honor autem, si cum suo fundamento sumitur, aliquid plus dicat, quam fama. Hinc est, cur honor apud homines pluris valeat quam fama, honoris laesio gravior etiam feratur quam laesio famae; nam quum aestimatio intus lateat, honor autem et exterius prodatur et internae aestimationis naturalis index sit: qui honorem exhibet, plus censetur dare, quam qui intus aliquem aestimat.

1173 III. Famâ bonâ frui, summe necessarium est in sociali vita.

Nam qui eâ caret, tum solatio et auxilio caret, quod ex aliorum conversatione percipitur, tum freno privatur, quo facile seipsum in officio contineat — timor enim amittendae famae quam plurimis necessitatem evitandi peccata indicit, famâ autem amissâ, jam libere vitiis indulgent —, tum facultate destituitur in commune bonum atque aliorum utilitatem labores suos impendendi. Quo fit, ut naturali Dei lege adstringamur, prudentem curam propriae famae habere tum custodiendae ne amittatur, tum, si forte laesa vel amissa sit, recuperandae. Quae vero et quanta sit obligatio, a diversis conditionibus et circumstantiis multum pendet, neque illa cura tanta esse debet, ut non a cura aliorum bonorum superari possit ac debeat. Generatim, nisi aliae rationes accedant, famam propriam non curare, peccatum tantum veniale est.

IV. Hinc S. Script. monet Prov. 22, 1: „Melius est nomen bonum, quam divitiae multae.“ Eccl. 7, 2: „Melius est nomen bonum, quam unguenta pretiosa.“ Eccl. 41, 15: „Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi et magni.“

Nihilominus quum fama non sit supremum bonum, fieri potest, ut ex una parte necessarium medium pro conditione hominis non sit, neque ex

terna ratio familiae, communitatis, status, cujus ille sit membrum, ratio officii, quo fungatur, famae conservationem postulet, ex altera parte in ferenda injuria et despectu exercitatio magnae virtutis christianae eluceat. Quod si ita est, cum laude et magno merito desisti potest a fama injuste laesa defendenda, imo committi potest veri defectus apud alios manifestatio: quamquam ut haec fiat, longe major cautio et prudentia necessaria est, quam in sufferendis injuriis illatis, quae occasionem praebent tum patientiae et imitationis Christi, tum insignis in divinam providentiam fiduciae et resignationis.

Attamen si cum propriae famae damno alia mala, praecipue aliorum, conjuncta sunt, a virtutis regula prorsus postulari potest, ut strenua ejus defensio suscipiatur. Quod in singulis causis prudentiae est perpendere et praescribere.

V. Quod de honore proprio quaerendo dicendum est, fere habes 1174 ex iis, quae n. 706 de ambitione dicta sunt. Nimirum quaerere proprium honorem non ita cohaeret cum ordine rectitudinis, sicut quaerere bonam famam. Imo in honorum appetentia difficile est animum ita moderari, ut non venialis peccati inordinatio committatur.

Verum si honor propter munus susceptum debetur, eum negligere, et permittere, ut ab aliis negligatur vel violetur, vitium est, non virtus. Ut enim personaliter honores fugere virtutis est, ita honorem muneris et auctoritatis debitum nimis negligere, virtuti est contrarium.

Caput II.

De honore et fama aliena.

Articulus I.

De obligatione circa honorem et famam alienam ejusque laesione.

§ 1.

De diffamatione.

I. Diffamatio est famae alienae laesio — quod ut peccatum sit, 1175 adde: *injusta vel illicita*.

Laeditur fama duplici modo, aut revelando defectum verum, aut imponendo falsum, a quo non distinguitur augendo exaggerare defectum verum. Haec revelatio et insinuatio potest iterum diversis modis fieri, videlicet directe aut indirecte. Directe fit, si clare aliquid narratur; indirecte si non-narrando seu tacendo aliquid insinuatur, e. gr. frigide laudando, in communi laude aliquem notanter praetereundo, in confuso et indeterminate aliquid indicando.

II. Peccatum diffamationis est utique ex genere suo mortale, quamquam parvitas materiae admitti debet.

III. Diffamatio, quae habetur ex narratione defectus veri occulti, dicitur *simplex detractio*; quae ex narratione defectus falsi, *calumniâ*: